

8. Jerikson Je. Identichnost': junost' i krizis / Je. Jerikson; obshh. red. i predisl. A. V. Tolstyh. 2-e izd. – M.: Flinta: MPSI: Progress, 2006. – 352 s.

9. Goffman E. The Presentation of Self in Everyday Life. – University of Edinburgh Social Sciences Research Centre; Harmondsworth: Penguin, 1959. – 259 p.

Baiuzheva A. A., lecturer of Philosophy, Department of Sociology and Law of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Personality during the identity crisis

In the era of post-modern and consumption society multidimensionality, crisis and problematical character of identity got trivial characteristics. The worldview axiological mimicry, imitation and feigning, i.e. a pathologic desire to pretend to be someone, but not to be, not to comply with essential, substantial characteristics, are commonly widespread.

Keywords: *personality, regulations of social reality, mechanisms of socialization, identity crisis, genesis of individual and social existence.*

* * *

УДК 14.321.34

Городницький А. В.,
аспірант кафедри англійської філології і філософії
мови ім. професора О. М. Мороховського,
Київський національний лінгвістичний університет
(Україна, Київ), andgorodnyh@ukr.net

СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ КРИЗЬ ПРИЗМУ РЕ–КОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ЗАСОБАМИ ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Представлена до розгляду стаття вибудовує стратегічну перспективу наукової роботи автора як дослідження проблемного поля ре–актуалізації проекту «суспільного договору» в контексті зростання впливовості широкого кола поліморфних явищ, позначених концептом «глобалізація», засобами сучасної практичної філософії. Такий підхід розкривається як через структурну організацію логіки дослідження, так і через узагальнюючі висновки до нього із зазначенням кола проблем актуальних посткласичних реценцій суспільного договору, зокрема, його дискурс–етичного обґрунтування в умовах глобальних трансформацій сучасного соціуму, кризь призму європейських та українських практик.

Ключові слова: *суспільний договір, глобалізація, дискурс, практична філософія, ре–актуалізація, ре–контекстуалізація, цінність.*

Особливої актуальності у XXI столітті набувають постіндустріальні теорії суспільного договору кризь призму розвитку інформаційного суспільства (Д. Бел¹, М. Кастельс [5; 11]) та версії суспільного договору в умовах глобальних трансформацій сучасного соціуму (І. Валлерстайн [2], З. Бауман², У. Бек³, Е. Гіденс⁴, Б. Срасов та В. Іноземцев [8]). Вітчизняні інтелектуальні проекти щодо окресленої тематики представлені, наприклад, у працях В. Ляха, В. Пазенока, Я. Любимого⁵. Наразі йдеться і про трансформації концептуального

¹ Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования; перевод с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: АКАДЕМІА, 1999. – 956 с.

² Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества [текст]; пер. с англ. М. Л. Коробочкина. – М.: Издательство «Весь Мир», 2004. – 188 с.

³ Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну; [пер. с нем. В. Седелника и Н. Федоровой; послесл. А. Григорьева и В. Седелника; общ. ред. и послесл. А. Филипова]. – М.: Прогресс–Традиция, 2001. – 304 с.

⁴ Гидденс Э. Последствия модернити; [пер. с англ. В. Л. Иноземцева] // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М.: Academia, 1999. – С.101–115.

⁵ Інформаційне суспільство у соціально–філософській ретроспективі та перспективі / В. В. Лях, В. С. Пазенок, Я. В. Любимий та ін. – К.: ТОВ «XXI століття: діалог культур», 2009. – 404 с.

поля теорії суспільного договору, зміщення смислових домінант, тобто його ре–контекстуалізацію у дискурс–етичній парадигмі комунікативної практичної філософії⁶ (А. Єрмоленко [3; 4]). Саме цей аспект проблеми буде нами і розглянутий у статті. Як видно, необхідний детальний аналіз трансформації проекту суспільного договору на теренах макроетики універсалізації, раціоналізації та модернізації з переходом до (пост)ковенціональної етики з її апіорі демократичним потенціалом. Отже, саме специфіці (пост)класичних реценцій суспільного договору, зокрема, його дискурс–етичному обґрунтуванню в умовах глобальних трансформацій сучасного соціуму, кризь призму європейських та українських практик, буде присвячена наша розвідка.

Короткий історико–філософський екскурс проблеми доцільно здійснити, на нашу думку, через виокремлення наступних тематичних зрізів⁷, а саме «Філософії державного абсолютизму», «Лібералізму як основи суспільного договору» та «Континентальних демократичних проектів Модерну». Між тим зазначені течії, на наш погляд, потребують додаткового вступного обґрунтування і, можливо, певної корекції у акцентах. Власне аналітична рецепція теорії суспільного договору починається з аналізу класичних «альтернатив» у становленні доктрини лібералізму та теорії суспільного договору як складних опозицій «Гоббс – Локк/ Руссо / Кант», що обумовлюють кардинально різні сценарії репрезентації доктрини навіть у її класично–модерній моделі, і завершується (пост)класичними сценаріями, позначених, наприклад у сучасній політичній філософії і філософії права через маркер «легітимізація»⁸.

Якщо експлікувати концепт «суспільний договір» у дискурс сучасної соціальної філософії, потрібно передусім звернути увагу на зростання впливовості широкого кола поліморфних явищ, позначених концептом «глобалізація». Наприклад, глобалістичне бачення сучасного людства, розуміння його як взаємопов'язаної спільності, що формується через взаємодію різних господарчих та політичних структур, відрізняє саме світ–системний підхід І. Валлерстайна від модерного цивілізаційного. Мислитель визначає «світову систему як утворення з єдиним розподілом праці і множинністю культур, а у рамках цієї категорії виділяються два підвиди: а) світові імперії, в яких розподіл праці між суспільствами здійснюється у рамках єдиної імперської спільності, і б) світ–економіка, в яких політична система складається з багатьох держав, що конкурують між собою в межах міждержавної системи» [2, с. 201]. Як видно, мета І. Валлерстайна – охопити процеси, особливо важливі для історичного розвитку соціальних вимірів культур ХХ століття. Таким чином, основою світ–системного підходу є розгляд світових регіонів або ж світу в цілому як історично утворених систем взаємодії, в яких окремі країни, суспільства і цивілізації є лише темпоральним результатом поєднання тих чи інших системних факторів.

⁶ У статті ми будемо використовувати авторський курсив. – А.Г.

⁷ Ми пропонуємо дані теми як назви підрозділів до розділу II нашого дисертаційного дослідження.

⁸ Ми розглядали дану проблематику у статті: Городницький А. В. Фактори становлення суспільного договору (Social contract) у західній континентальній філософії // Університетська кафедра. – № 6. – 2017. – К.: КНЕУ, 2017. – С.151–160.

Акцентуймо увагу на світ–системному підході І. Валлерстайна як контрверзі і альтернативі модерним цивілізаційним теоріям загалом і проекту суспільного договору зокрема. Отже, світ–системний аналіз за тезу бере твердження, що капіталістична світ–економіка стоїть перед кризою, подібної до якої вона до цього часу не знала. Капіталізм, як історична система, далекий від того, щоб бути успішним і переможним, він сьогодні знаходиться в стані непередбачених структурних негараздів. Вважається, що в XXI столітті світ–система вступила в епоху «переходу», що вона стоїть перед певною точкою «неповернення», і що протягом 25–50 років світ еволюціонує до нового структурного ладу, який можливо буде, а можливо й ні, кращим ніж сучасна система, але, без сумніву, буде іншим [див.: 2, с. 300]. Тож лишаючи остронь неіснуючі нині «міні–системи», мислитель єдиним видом соціальної системи вважає саме «світ–систему, яку визначають досить легко – як єдність з єдиною системою розподілу праці і множинністю культурних систем. Відповідно існує два види світ–систем – з загальною політичною системою і без неї. Тобто це світ–імперія і світ–економіка» [2, с. 301].

Тим не менш, і до сьогодні Захід знаходиться у центрі могутності та впливу. Приміром, чисельні рішення ради безпеки ООН та світових економічних інститутів виражають передусім інтереси західних країн, але репрезентуються світовому політичному та економічному істеблішменту як думки світового товариства. Саме поняття «світове товариство» є таким, що замінило поняття «світове співтовариство», і призначене дати глобальну легітимність тих дій, які відображають інтереси США та інших західних країн. Власне, такий вектор глобальної політики обов'язково призводить до чисельних політичних та економічних конфліктів. Тому й виникає питання: які новітні версії суспільного договору в умовах глобальних трансформацій сучасного соціуму можна запропонувати як альтернативу вже фактично «непрацюючому» модерному проекту? Зрозуміло, що суспільний договір (у сенсі «Social contract») не можливо розглядати поза соціально–філософським і політичним дискурсами, тож, як ми вважаємо, заслугоує особливої уваги парадоксальність взаємообумовленості діади «суспільний договір / (політичний) конфлікт» у дзеркалі глобального явища «зіткнення цивілізацій». У даному річизі дістала визнання в кінці XX століття, фактично на рівні бестселера, праця С. Гантінгтона [10; 12], у якій центральною темою постає *регрес культурних ідентичностей на фоні глобалізаційного поступу*. Адже в період після завершення «холодної війни» культурна самобутність, яка у найширшому сенсі ототожнюється з цивілізаційною самобутністю, формує принципи як єдності, так і дезінтеграції й конфліктів у міжнародних відносинах.

Резюмуємо ситуацію «зіткнення цивілізацій»:

По–перше, термін «світова цивілізація» може бути використаним для визначення того, що являється спільними для цивілізованих співтовариств, наприклад міста і чисельності, що і відрізняє їх від примітивних спільностей і варварів. Але це, звичайно, зміст терміну в однині, що стосувався ще XVIII століття, і у цьому аспекті світова цивілізація дійсно виникає.

Так витлумачена цивілізація постійно розширюється на протязі історії людства, але її розповсюдження у єдиному часі (як «тяглість») повністю сполучається з існуванням цивілізації у багатозначному сенсі. Між тим «ера експансії Заходу закінчилась, і почався бунт проти Заходу» [10, с. 514]. Адже «відродження релігії, (де)секуляризація світу, «реванш Бога», – прикметна риса кінця XX століття і підґрунтя для утвердження ідентичності, яка перетинає національні кордони...» [Там само, с. 516].

По–друге, висувається ідея, що розповсюдження західного способу життя і масової культури по всьому світу створює «всесвітню цивілізацію», адже впродовж всієї історії деякі культурні особливості передавались від цивілізації до цивілізації. Відкриття, що відбувається в одній цивілізації, як правило, підхвачується іншими цивілізаціями. Однак є технічні формули, що не мають визначного культурного значення, або ж «дивацтва», які з'являються і зникають, не змінюючи основного складу культури «приймаючої» цивілізації. Наприклад, у попередні століття західний світ періодично захоплювали хвилі ентузіазму з приводу різних навіювань індійської та китайської культур. У XVIII ст. культурний імпорт з Заходу став вельми розповсюдженим у Китаї та Індії, і це відображало посилення впливу Заходу. Однак, твердження, що *розповсюдження масової культури і сложивчих товарів по всьому світі являє собою тріумф західної цивілізації, принижує саму західну культуру*.

По–третє, «навіть чи можна довести, що виникнення всесвітньої мережі комунікації (Інтернету) приводить до значних конвенцій в орієнтації і віруваннях, адже люди, як правило, інтерпретують культурні комунікації на основі існуючих цінностей і очікувань» [8, с. 530]. Однак західна гегемонія підштовхує популістських політиків у незахідних суспільствах до засудження західного культурного імперіалізму і на те, щоб з'єднати масу людей навколо мети збереження і підтримки цілісності своїх самобутніх культур.

По–четверте, саме поняття «всесвітньої цивілізації» є характерним продуктом Заходу. У XIX столітті ідея «тягаря білої людини» використовувалась для виправдання розповсюдження західного політичного та економічного панування над незахідними суспільствами [12, с. 101]. Тому, мабуть, і набуває популярності «непопулярна» нині ідея, що *універсалізм – це насамперед ідеологія заходу*, що використовується у конфронтації з «незахідними» культурами.

Зрозуміло, що розбіжності між цивілізаціями не просто реальні. Вони – найбільш суттєві. С. Гантінгтон резюмує, що цивілізації не схожі за своєю історією, мовою, культурою, традиціями і, що саме головне, релігією. Люди різних цивілізацій по–різному дивляться на відношення між богом та людиною, індивідом і групою, громадянином і державою, батьками і дітьми, чоловіком і дружиною, мають різні уявлення про відносини значимість прав і обов'язків, свободи і вимог, рівності та ієрархії. *Ці відмінності створювались століттями. Вони не зникнуть у майбутньому*. Вони більш фундаментальні, ніж відмінності між політичними ідеологіями та політичними режимами. Все частіше йде мова про «повернення в Азію» Японії, про невдачу західних ідей соціалізму, «(ре)ісламізацію» Близького

Сходу тощо [10, с. 512]. Для нас, приміром, відкритим залишається питання, задане С. Гантінгтоном: чи дійсно «центральною віссю світової політики майбутнього буде конфлікт між Заходом і всім іншим світом» [Там само, с. 517]?

Отже, перехід до альтернативної цивілізаційної моделі, яка *пояснює розвиток сучасного соціуму у планетарному масштабі через розуміння світу як системи* (І. Валлерстайн) постає, як помітно, контрверзою і альтернативою феномену «зіткнення цивілізацій». Фактично ж у XXI столітті поділ світу на «перший», «другий» та «третій» втратив своє змістовне навантаження. Зараз *доречно групувати країни*, спираючись не на їх політичні та економічні системи, не за рівнем економічного розвитку, а *виходячи з культурних та цивілізаційних критеріїв*. Але впродовж історії традиційно найдовші та найкровопролитніші конфлікти породжувались саме відмінностями між цивілізаціями. Звідси випливає, що взаємодія між народами різних цивілізацій веде до росту цивілізаційного самоусвідомлення, до поглибленого розуміння відмінностей між цивілізаціями і суспільства у рамках цивілізації. Але як же бути із тезою, запропонованою сучасним філософом права Е.–В. Бьокенфьорде, що «демократія як форма державного устрою і урядування є необхідною вимогою прав людини, а також необхідною передумовою їхньої практичної значущості. Ця точка зору відповідає духу часу» [9, с. 163]? У цьому контексті адекватно висловлюється щодо Європейської цивілізації соціальний філософ М. Боргольє: «Консенсус існує, напевне, лише в тому, що погляд на Європу як єдине ціле можливий лише на базі <...> західної ціннісної спільноти. А от якщо до цього кола включити <...> світи ортодоксії та ісламу з його опорними пунктами на Заході і Сході Європи, та ще і юдаїзм, то таке латиноцентричне уявлення не витримує критики. Тому є всі підстави *обстоювати рівну значущість різного*» [1, с. 122].

Таким чином, ми підійшли до аналізу ще одного проблемного зрізу статті, а саме до необхідності впровадження в сучасну теорію суспільного договору ціннісної складової. То як «можна спробувати розшифрувати <...> *нормативне домагання індивідуальності, якому підпорядковане засвоєння соціальних нормативних вимог*» [6, с. 347]? Блискучу постановку проблеми «нового» суспільного договору крізь дискурс–етичну парадигму пропонує знаний вітчизняний філософ А. Єрмоленко. Так, «...демократія не може бути втілена раз і назавжди. Демократія – це той велосипед, – даруйте за банальну метафору, – з якого одразу падаєш, припинивши крутити педалі. Адже *res publica* (річ публічна) потребує безупинної участі громадян» [4, с. 92]. Тобто, як зазначає філософ, «усі соціальні <...> проблеми потребують іншого типу відповідальності, яка на мій погляд, має спиратися на фундамент дискурсивно трансформованої універсалістської етики. Тобто і на рівні країни, і на рівні стосунків між країнами та державами має бути перехід від монологічної до дискурс–етичної відповідальності» [Там само, с. 97]. А «*проблема розробки етичних норм та цінностей у їх взаємозв'язку із соціальним світом людини є особливо нагальною сьогодні, коли розвиток науково–*

технічної цивілізації, загрожуючи існуванню самого життя на землі, потребує внесення коректив у сферу ціннісних орієнтацій суспільства, в мотиваційну сферу особистості, у способи регулювання соціальних конфліктів» [3, с. 6].

Сучасний медієвіст М. Кастельс, з свого боку, зазначає: «Криза легітимності і її наслідки для демократичної практики пов'язані з кризою національної держави в глобальному мережевому суспільстві як результат суперечливих процесі глобалізації та ідентифікації <...>. Оскільки сучасна репрезентативна демократія була встановлена в рамках національної держави шляхом формування з окремих громадян легально установлених політичних суб'єктів, ефективність і легітимність цієї держави були послаблені її нездатністю контролювати глобальні мережі багатства, сили і інформації, хоча це уявлення розмивається з пробудженням суб'єктів особистісно–орієнтованої культури [5, с. 328].

Який же «суспільний договір» є прийнятним для сучасної України з її вектором до євроінтеграції? А. Єрмоленко зазначає: «оскільки ми країна запізнитої модернізації, то нам доводиться орієнтуватися на ті ліберальні цінності (свобода, права людини, рівність тощо), які в західних країнах втілювалися кількома століттями через реформацію й просвітництво. Зауважу, що без просвітництва не було б не тільки суверенної особистості, а й новоевропейських демократичних інституцій, а відтак і переходу до постконвентційної стадії розвитку моральної свідомості» [4, с. 106]. В «Основах практичної філософії» віднаходимо *можливу (нехай і не нормативну!)* відповідь на поставлене нами питання: «Розуміння того, що чужа історія, чужа мова, чужа культура існує поруч і зумовлює свою, лише поступово опановує свідомість сучасних українців. На нас чекає довгий шлях, доки ми навчимося чути в Чужому те запитання, яке уможливорює Своє як відповідь на нього. Утім, ми вже крокуємо цим шляхом. Мабуть, саме в цьому сенсі Україна є тим місцем, з якого може пролунати осмислене запитання про сутність Європи. Якщо Європа дістає своє ім'я з іншого або чужого місця, але все ж має почути й зрозуміти його, то чи не є європейською у властивому сенсі саме та країна, яка й визнає себе частиною Європи, і водночас замислюється над своєю належністю до чогось іншого? Від того, як ми відповімо на це запитання, залежить доля нашої держави, а може, й усієї європейської цивілізації» [7, с. 515]. Проте в сучасному глобалізованому соціумі парадоксально співіснують суспільний договір і «людські права» поряд з неусувними політичними конфліктами. Це дозволяє зазначити, що усі три виміри прав людини: ліберальні свободи індивіда, соціальні права справедливого розподілу, права політичної участі громадян в умовах сучасного світу постають невід'ємними і необхідними [9, с. 101], а спроби конструктивного консенсусу у поєднанні з ідеями «ненасилля» постають нехай і не універсальними, але і не утопічними, а, швидше, бажаними і гіпотетично досяжними в майбутньому.

Отже, підведемо підсумки. У статті передусім акцентується динамічний процесуальний характер «нового» суспільного договору, його ре–актуалізованої концептуалізації та відбувається фактичний заклик

до аналізу нелінійних особливостей цієї динаміки. Розкриваючи аналітичний потенціал зазначених методологічних підходів практичної філософії у цьому питанні, основна наша увага приділяється відповідним оприявненням поліморфного і (полі)концептуального характеру методологічних парадигм самої практичної філософії. Зазначаються наявні плюральні перспективи у розробці оновленого проекту «суспільного договору» XXI століття, їх «ідеологічні» маркери, зокрема через окреслення трансформаційної корозії, яку зазнають і такі структури як «влада», «ідеологія», «права людини» і «демократія» у (пост)класичну добу. Схоже, за наших часів ми маємо частіше вдаватися до дискусії щодо ціннісного виміру суспільного договору. Це пов'язано, насамперед, із процесами трансформації всіх суспільств. Тож, на наш погляд, у сучасному світі трансформовані чинники концептуального поля теорії суспільного договору слід аналізувати крізь його ре-актуалізацію, зміщення смислових домінант і ре-контекстуалізацію засобами практичної філософії.

Список використаних джерел

1. Боргольте М. Як Європа знайшла своє розмаїття. Про середньовічні корені плюральності цінностей // Культурні цінності Європи; за ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта; пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – С.117–172.
2. Вальерстайн І. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире; пер. с англ. П. Курдюкина. – СПб.: Университетская книга, 2001. – 416 с.
3. Єрмоленко А. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
4. Єрмоленко А. Публіцист як чинник громадянського суспільства в Україні за доби глобалізації // Громадянське суспільство в Україні за доби глобалізації: ціннісно-нормативне та інституційне забезпечення його розбудови. – К.: Інститут ліберального суспільства, 2007. – С.91–107.
5. Кастельс М. Власть коммуникации. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2016. – 564 с.
6. Менке К. Внутрішня природа і соціальна нормативність. Ідея самодійснення // Культурні цінності Європи; за ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта; пер. з нім. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – С.321–372.
7. Основи практичної філософії: підручник / А. М. Лой, А. О. Баумейстер, Т. І. Яшук та ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 531 с.
8. Рудометов В., Робертсон Н. Глобализация, миросистемная теория и сравнительная теория цивилизаций // Сравнительное изучение цивилизаций: Хрестоматия / Сост., ред. и вступ. сл. Б. Ерасова. – М.: Аспект Пресс, 2001. – С.529–523.
9. Філософія прав людини; За редакції Ш. Г'осепата та Г. Ломанна; [пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої]. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 320 с.
10. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Сравнительное изучение цивилизаций: Хрестоматия / Сост., ред. и вступ. сл. Б. Ерасова. – М.: Аспект Пресс, 2001. – С.508–516.
11. Castells M. The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society. – Oxford University Press, 2001. – 300 p.
12. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – N.–Y.: Simon and Shuster, 1996. – 130 p.

References

1. Borg'ol'te M. Jak Jevropa znajshla svoje rozmaï'ttja. Pro seredn'ovichni koreni pljural'nosti cinnostej // Kul'turni cinnosti Jevropy; za red. Gansa Joasa i Klausа Vig'andta; per. z nim. – K.: DUH I LITERA, 2014. – S.117–172.
2. Vallerstajin I. Analiz mirovyh sistem i situacija v sovremenom mire; per. s angl. P. Kurdjukina. – Spb.: Universitetskaja kniga, 2001. – 416 s.
3. Jermolenko A. Komunikatyvna praktychna filosofija. Pidruchnyk. – K.: Libra, 1999. – 488 s.
4. Jermolenko A. Publichnist' jak chynnyk gromadjans'kogo suspil'stva v Ukraïni za doby globalizacii' // Gromadjans'ke

suspil'stvo v Ukraïni za doby globalizacii': cinnisno–normatyvne ta instyucijne zabezpechennja jogo rozbudovy. – K.: Instytut liberal'nogo suspil'stva, 2007. – S.91–107.

5. Kastel's M. Vlast' kommunikacii. – M.: Izd. dom Vysšej shkoly jekonomiki, 2016. – 564 s.
6. Menke K. Vnutrishnja pryroda i social'na normatyvnist'. Ideja samozdijsnennja // Kul'turni cinnosti Jevropy; za red. Gansa Joasa i Klausа Vig'andta; per. z nim. – K.: DUH I LITERA, 2014. – S.321–372.
7. Osnovy praktychnoi' filosofii': pidruchnyk / A. M. Loj, A. O. Baumejster, T. I. Jashuk ta in. – K.: Vydavnycho–poligrafichnyj centr «Kyï'vs'kyj universytet», 2011. – 531 s.
8. Rudometof V., Robertson N. Globalizacija, mirosistemnaja teorija i sravnitel'naja teorija civilizacij // Sravnitel'noe izuczenie civilizacij: Hrestomatija / Sost., red. i vstup. sl. B. Erasova. – M.: Aspekt Press, 2001. – S.529–523.
9. Filosofija prav ljudynty; Za redakcii' Sh. G'osepata ta G. Lomanna; [per. z nim. O. Judina ta L. Doronichevoi']. – K.: Nika–Centr, 2012. – 320 s.
10. Hantington S. Stolknovenie civilizacij? // Sravnitel'noe izuczenie civilizacij: Hrestomatija / Sost., red. i vstup. sl. B. Erasova. – M.: Aspekt Press, 2001. – S.508–516.
11. Castells M. The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society. – Oxford University Press, 2001. – 300 p.
12. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – N.–Y.: Simon and Shuster, 1996. – 130 p.

Horodnytskiy A. V., PhD student of department of English Philology and Philosophy of Language, Kyiv National Linguistic University (Ukraine, Kyiv), andgorodnyit@ukr.net

Strategic perspectives of social contract through the prism of re–contextualization of the project by means of practical philosophy

The article, presented for consideration, builds a strategic perspective of the author's scientific work as research of the problem field of re–actualization of the project of «social contracts» in the context of the growth of influence of the wide circle of polymorphic phenomena, marked by the concept of «globalization», by means of modern practical philosophy. This approach is revealed through structural organization of the research logic, as well as through the generalizing conclusions to it that indicate a range of issues of the topical postclassic receptions of the social contract, in particular, its discourse–ethical substantiation in the context of global transformations of modern society, through the prism of European and Ukrainian practices.

Keywords: social contract, globalization, discourse, practical philosophy, re–actualization, re–contextualization, value.

***

УДК 130.122:37.013

Лаврова Л. В.,
кандидат філософських наук, доцент, завідувач
кафедри виховання та культури здоров'я,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Дніпропетровський обласний інститут
підсудипломної педагогічної освіти»
(Україна, Дніпро), lavrovalarisa0@gmail.com

ТІЕСНІСТЬ ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ

У сучасному філософському розумінні найбільше значення має інтерпретація людської тілесності у контексті соціальної сутності людини як продукту культури, водночас і духовної і фізичної. Філософська онтологія стає способом об'єднання різних розділів природознавства й гуманітарних наук, присвячених проблемам людського тіла й тілесного буття. Людина здійснює пізнання не тільки за допомогою особистісного начала, що має духовну природу, але й за допомогою свого тіла. Істинною тіла слід вважати його вітальність, що й визначає значення тілесності для процесу пізнання. На відміну від свідомості, людина почуває й переживає своє тілесне існування лише в сьогоденні часу, у реальному практичному бутті тут і зараз. Тілесність як єдність стійкості й мінливості біологічних і соціокультурних станів людини взагалі відображає будь–який рівень її буття, будучи матеріально–біологічним його фундаментом.

Ключові слова: тілесність, онтологія, теорія пізнання, людина.

У всі часи дослідження власного тіла було важливим аспектом пізнання. Як наукове поняття термін «людська тілесність» з'явився у результаті синтезу знань